

“ที่”: คำหลายหน้าที่ในภาษาไทยปัจจุบัน

“Ti” /thî/: a Polyseme in Contemporary Thai

สิทธิธรรม อ่องวุฒิวัฒน์*

Sittitam Ongwuttiwat

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการศึกษาคำว่า “ที่” ซึ่งเป็นคำหลายหน้าที่ในภาษาไทยปัจจุบันจากข้อมูลทั้งที่เป็นภาษาเขียนและภาษาพูด ผลการศึกษาพบว่า “ที่” ในภาษาไทยปัจจุบันสามารถทำหน้าที่ได้ ๖ ประการตามการจำแนกโดยใช้เกณฑ์ทางความหมาย ตำแหน่ง และหน้าที่ที่ปรากฏในโครงสร้างไวยากรณ์ ดังนี้การจำแนกหน้าที่ของคำว่า “ที่” โดยใช้เกณฑ์ทางความหมายที่ปรากฏในโครงสร้างไวยากรณ์พบหน้าที่ ๑ ประการ คือ “ที่” ที่ใช้เป็นคำนามหมายถึง “แหล่ง” หรือ “ถิ่น” การจำแนกหน้าที่ของคำว่า “ที่” โดยใช้เกณฑ์ทางตำแหน่งที่ปรากฏในโครงสร้างไวยากรณ์พบหน้าที่ ๓ ประการ คือ ๑. “ที่” ที่ใช้เป็นคำลักษณนาม ๒. “ที่” ที่ใช้เป็นคำบุพบทเพื่อบอกสถานที่ และ ๓. “ที่” ที่ใช้เป็นคำแสดงลำดับที่ และการจำแนกหน้าที่ของคำว่า “ที่” โดยใช้เกณฑ์ทางหน้าที่ที่ปรากฏในโครงสร้างไวยากรณ์พบหน้าที่ ๒ ประการ คือ ๑. “ที่” ที่ใช้เป็นประธานสรรพนาม (Relative Pronoun) เพื่อบอกจำกัดของนามวลีในอนุประโยคหลัก และ ๒. “ที่” ที่ใช้เป็น “คำแสดงหน่วยเติมเต็ม” (Complementizer) นอกจากนี้ในทางไวยากรณ์แล้ว “ที่” ยังมีหน้าที่ในการสื่อสารอีก ๒ ประการ คือ “ที่” ที่ใช้นำหน้าถ้อยคำที่ผู้ส่งสารเห็นว่าเป็นเรื่องหรือข้อมูลที่ผู้รับสารรู้หรือเข้าใจอยู่แล้ว และ “ที่” ที่ใช้นำหน้าถ้อยคำแสดงเหตุผล

* อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Abstract

This paper examines the use of the word “Ti” /thî/, a polyseme in contemporary written and spoken Thai. The findings indicate that the word “Ti” /thî/ in Thai has six functions. Semantically, “Ti” /thî/ is a noun meaning a ‘place’ or ‘location’. Considering its collocation, “Ti” /thî/ can be a quantifier, a preposition or an ordinal. Syntactically, “Ti” /thî/ can be a relative pronoun or a complementizer. Moreover, at a discourse level, “Ti” /thî/ is a reference to mark aforementioned or known information. It can also be used as a causal conjunction.

บทนำ

ภาษาไทยเป็นภาษาในตระกูลคำโดดและมีลักษณะประการสำคัญ คือ คำคำเดียวอาจมีหลากหลายความหมาย ใช้ได้หลายหน้าที่โดยไม่ต้องเปลี่ยนแปลงรูปคำ ทั้งนี้ผู้ใช้ภาษาสามารถรับรู้ความหมายและหน้าที่ของคำได้ด้วยการพิจารณาตำแหน่งของคำนั้นในประโยค ดังที่บรรจบ พันธุเมธา (๒๕๒๕, น. ๑๔๐) กล่าวไว้เกี่ยวกับคำหลายหน้าที่ในภาษาไทยว่า

ภาษาไทยเป็นคำโดด ซึ่งคำแต่ละคำไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปศัพท์ เพื่อแสดงหน้าที่ของคำและความสัมพันธ์ระหว่างคำในประโยค คำคำหนึ่งอาจจะมี
ความหมายหลายอย่าง หรืออาจจะทำหน้าที่ได้หลายอย่าง จะทราบหน้าที่และความหมายของคำได้ก็ต้องดูตำแหน่งที่เรียงในประโยค ถ้าเรียงผิดตำแหน่งความหมายก็จะเปลี่ยนแปลงไป

เช่นเดียวกับ เพียรศิริ วงศ์วิมานนท์ (๒๕๔๖, น. ๓๑๒) ที่กล่าวถึงคำหลายหน้าที่ว่า คำหลายหน้าที่ หรือ polysemes เป็นคำคำเดียวที่มีความหมายแก่นเชื้อให้นำไปใช้ทำหน้าที่ทางไวยากรณ์ได้หลายอย่าง และยังเป็นปรากฏการณ์ปกติในการใช้คำในภาษาที่คนจะใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่แล้วให้ได้มากที่สุด

ในบรรดาคำที่ใช้อยู่เป็นจำนวนมากในภาษาไทย “ที” เป็นคำอีกคำหนึ่งซึ่งเมื่อพิจารณาจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ แล้วจะพบว่า คำดังกล่าวใช้ได้หลายหน้าที่ ดังนี้

น. แผลง, ถิ่น, เช่น ที่ประกอบอาชีพที่ทำมาหากิน... ลักษณะนามบอกสถานที่หรือสิ่งของเป็นชุดๆ เป็นต้น เช่น ที่นั่ง ๓ ที่ อาหาร ๓ ที่. ส. คำใช้แทนคำนามหรือข้อความที่อยู่ข้างหน้า เช่น คนที่ขยัน. ว. คำนำหน้าสังขยาบอกลำดับ เช่น ที่ ๑ ที่ ๒. บ. ใน, ณ, เช่น อยู่ที่บ้าน... (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖, น. ๑๖๘)

จากความหมายของคำว่า “ที่” ซึ่งปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ จะเห็นว่า คำดังกล่าวเป็นคำหลายหน้าที่ (Polysems) ในภาษาไทย โดยหน้าที่แต่ละหน้าที่นั้นขึ้นอยู่กับตำแหน่งของคำในวลีหรือประโยค

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาข้อมูลการใช้ภาษาไทย ผู้วิจัยพบว่า “ที่” ยังสามารถทำหน้าที่อื่นอีกในภาษา ดังนั้นในบทความนี้ ผู้วิจัยจึงมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาว่า “ที่” ในภาษาไทยปัจจุบันมีหน้าที่ใดบ้าง โดยศึกษาข้อมูลทั้งภาษาเขียน^๑ และภาษาพูด^๒ จากฐานข้อมูล Cu-concordance” ของ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทความนี้มี ๓ ตอน ตอนที่ ๑ ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาการใช้คำว่า “ที่” ในภาษาไทย ตอนที่ ๒ เป็นการวิเคราะห์และจำแนกหน้าที่ของคำว่า “ที่” ในภาษาไทยปัจจุบันจากตัวอย่างฐานข้อมูล Cu-concordance และตอนที่ ๓ เป็นส่วนสรุปและอภิปรายผลที่ได้จากการศึกษา

การศึกษาการใช้คำว่า “ที่” ในภาษาไทย

นอกจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ แล้ว จากการรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า มีเอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาการใช้คำว่า “ที่” ในภาษาไทย ซึ่งอาจจำแนกได้เป็น ๒ ประเภท ดังนี้

^๑ ภาษาเขียนที่ใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ข้อมูลจากข่าว บทความในหนังสือพิมพ์และนิตยสาร ซึ่งรวบรวมโดยฐานข้อมูล Cu-concordance (เก็บตัวอย่างจากฐานข้อมูลเมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๕๑)

^๒ ภาษาพูดที่ใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ บทสนทนาในนวนิยายบทปาฐกถาของนายชวน หลีกภัย และพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตรซึ่งรวบรวมโดยฐานข้อมูล Cu-concordance (เก็บตัวอย่างจากฐานข้อมูลเมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๕๑)

^๓ เป็นฐานข้อมูลทางภาษาที่รวบรวมข้อมูลการใช้ภาษาไทยส่วนหนึ่งจากสื่อแหล่งต่างๆ (ฐานข้อมูลทางภาษาดังกล่าวค้นคว้าได้ใน www.arts.chula.ac.th)

๑. ประเภทเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาไวยากรณ์ไทยทั้งระบบ

๒. ประเภทเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาไวยากรณ์ไทยบางระบบ

๑. ประเภทเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาไวยากรณ์ไทยทั้งระบบ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาไวยากรณ์ไทยทั้งระบบ ได้แก่ งานวิจัยที่ศึกษาไวยากรณ์ในภาษาไทยตั้งแต่ระดับเสียงหรือคำจนถึงระดับวากยสัมพันธ์

พระยาอุปกิตศิลปสาร (๒๕๑๘) จำแนกการใช้คำว่า “ที่” โดยใช้เกณฑ์ทางหน้าที่และตำแหน่งไว้ในหนังสือหลักภาษาไทย ซึ่งเป็นตำราหลักภาษาไทยเล่มแรก ที่ศึกษาไวยากรณ์ไทยทั้งระบบ และจัดให้ “ที่” เป็นคำชนิดต่างๆ ๓ ชนิด คือ ๑) คำประพันธ์สรรพนาม (จำแนกตามเกณฑ์หน้าที่) ๒) คำประพันธ์วิเศษณ์ (จำแนกตามเกณฑ์หน้าที่) และ ๓) คำบุพบท (จำแนกตามเกณฑ์ตำแหน่ง) โดยรายละเอียดของการจำแนกคำแต่ละชนิดมีดังนี้

ประพันธ์สรรพนาม คือสรรพนามที่ใช้แทนนามที่ติดต่อกัน คำ “ประพันธ์” แปลว่า ผูกพันกัน ในที่นี้หมายความว่าสรรพนามที่ติดต่อกับคำนามที่อยู่ข้างหน้า เช่น ตัวอย่าง “ฉันชอบคนคนขยัน” ดังนี้ คำ “คน” ที่อยู่ติดต่อกับคำ “คน” ข้างหน้า ต้องใช้ประพันธ์สรรพนามแทนว่า “ฉันชอบคนที่ขยัน” ดังนี้เป็นต้น และคำประพันธ์สรรพนามที่ใช้อยู่โดยมากนั้น คือ คำ “ที่” ผู้ที่ ซึ่ง ผู้ซึ่ง อันจะเลือกคำใดก็ได้ แต่คำ “ที่” มีใช้มาก (อุปกิตศิลปสาร, ๒๕๑๘, น. ๗๙)

ประพันธ์วิเศษณ์ คือ คำประพันธ์สรรพนามที่เอามาใช้เป็นคำวิเศษณ์ ได้แก่ คำ “ที่” ซึ่ง อัน และคำประสมที่เกี่ยวกับคำพวกนี้ เช่น ตัวอย่าง “เด็กคนนี้โง่แปลก คือ โง่ที่อธิบายไม่ถูก” หรือ “เป็นเวลาอันนานซึ่งประมาณไม่ได้” หรือ “เป็นของมากอันไม่สามารถคำนวณได้” หรือ “เขากินอย่างที่เราเรียกว่าฉัน” เป็นต้น ดังนี้ คำ “ที่” ที่มีต่อคำ “โง่” คำ “ซึ่ง” ที่มีต่อคำ “นาน” คำ “อัน” ที่มีต่อคำ “มาก” และ คำ “อย่าง” ที่มีต่อคำ “กิน” ส่วนเป็นบทขยายคำวิเศษณ์และคำกริยาทั้งนั้น จึงนับว่าเป็นประพันธ์วิเศษณ์ (อุปกิตศิลปสาร, ๒๕๑๘, น. ๘๙)

บุพบทนำหน้าบอกสถาน ได้แก่ บุพบทที่ทำหน้าที่คำหรือวลีอื่นทำหน้าที่บอกสถานที่ต่างๆ ซึ่งมีลักษณะคล้ายบุพบทนำหน้าคำบอกเวลาเหมือนกัน ดังจะ

จำแนกไว้พอเป็นตัวอย่างต่อไปนี้:-

(๑) นำหน้าบทบอกสถานที่ทั่วไป คือบอกสถานกว้างๆ ซึ่งไม่รู้ว่าตรงไหน ได้แก่ คำว่า “ที่” เช่นตัวอย่าง “ของที่ดู” คำที่หมายความกว้างๆ ว่าบนดูก็ได้หรือใต้ดูก็ได้ ไม่จำกัดแน่นอน เป็นต้น... (อุปกิตศิลปสาร, ๒๕๑๘, น. ๙๙)

วิจินต์ ภาณุพงศ์ (๒๕๔๑) ใช้เกณฑ์ทางตำแหน่งจำแนกคำว่า “ที่” ไว้ในหนังสือ*โครงสร้างของภาษาไทย: ระบบไวยากรณ์* โดยให้ “ที่” เป็นหมวดคำดังต่อไปนี้

๑. หมวดคำบุพบท เนื่องจากคำดังกล่าวสามารถนำมาใส่ลงกรอบประโยคทดสอบ^๙ ต่อไปนี้ได้ จึงจัดเป็นหมวดคำบุพบท

กรอบประโยคทดสอบ : นาม คำช่วยหน้ากริยา กริยากรรม _____ นาม
ตัวอย่างประโยค : เขา _____ ไป _____ ที่ _____ สนาม

๒. หมวดคำเชื่อมอนุพากย์ คำเชื่อมอนุพากย์จะไม่ปรากฏในประโยคสามัญ แต่จะปรากฏเฉพาะในประโยคผสมหรือประโยคซับซ้อน ดังนั้นการพิจารณาประโยคสามัญจึงไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงหมวดคำเชื่อมอนุพากย์ (วิจินต์ ภาณุพงศ์, ๒๕๔๑, น. ๗๖)

“ที่” ที่เป็นคำเชื่อมอนุพากย์แบ่งได้เป็น ๓ ชนิด คือ ๑) คำเชื่อมอนุพากย์นาม ๒) คำเชื่อมอนุพากย์คุณศัพท์ และ ๓) คำเชื่อมอนุพากย์วิเศษณ์

๒.๑ “ที่” ที่เป็นคำเชื่อมอนุพากย์นาม^{๑๐} จะมีโครงสร้างเป็นคำเชื่อมเดี่ยว^{๑๑} และมีหน้าที่เป็นคำเชื่อมสามัญ^{๑๒} เท่านั้น อนุพากย์นามที่มีคำเชื่อมดังกล่าวอาจจะเป็นหน่วยประธานหรือหน่วยกรรมตรงในประโยคใหญ่ก็ได้ เช่น “ที่เธอแสดงกิริยาเช่นนี้ไม่ดีเลย” (ส่วนที่ขีดเส้นใต้คืออนุพากย์นามที่ทำหน้าที่เป็นประธานในประโยคใหญ่)

^๙ เป็นกรอบประโยคที่สร้างขึ้นเพื่อใช้แบ่งหมวดคำ (Word Class) ตามแนวไวยากรณ์โครงสร้าง

^{๑๐} อนุพากย์นาม ได้แก่ อนุพากย์ที่ทำหน้าที่อย่างเดียวกับนามวลี (วิจินต์ ภาณุพงศ์, ๒๕๔๑, น. ๙๗)

^{๑๑} คำเชื่อมเดี่ยว ได้แก่ คำเชื่อมที่ประกอบด้วยคำเชื่อมคำเดียว (วิจินต์ ภาณุพงศ์, ๒๕๔๑, น. ๑๐๑)

^{๑๒} คำเชื่อมสามัญ ได้แก่ คำเชื่อมที่ทำหน้าที่เชื่อมอนุพากย์ ๒ อนุพากย์เท่านั้น (วิจินต์ ภาณุพงศ์, ๒๕๔๑, น. ๙๗)

“ฉันไม่เชื่อที่เขาพูด” (ส่วนที่ขีดเส้นใต้คืออนุพากย์นามที่ทำหน้าที่เป็นกรรมตรงในประโยคใหญ่) เป็นต้น

๒.๒ “ที่” ที่เป็นคำเชื่อมอนุพากย์คุณศัพท์^๙ จะมีโครงสร้างเป็นคำเชื่อมเดียวและมีหน้าที่เป็นทั้งคำเชื่อมสามัญ เช่น “อากาศวันที่คุณไปนอกตีมา” (“ที่” ในที่นี้เป็นคำเชื่อมสามัญเนื่องจาก “ที่” มิได้ทำหน้าที่เป็นส่วนประกอบของอนุพากย์ในหน่วยประธาน หน่วยกรรมตรง หรือหน่วยกรรมรองของอนุพากย์) และคำเชื่อมสัมพัทธ์^๙ เช่น “เด็กที่กำลังรับรางวัลน่ารักมาก” (“ที่” ในที่นี้เป็นคำเชื่อมสัมพัทธ์ เนื่องจาก “ที่” ทำหน้าที่เป็นส่วนประกอบของอนุพากย์ในหน่วยประธาน) เป็นต้น

๒.๓ “ที่” ที่เป็นคำเชื่อมอนุพากย์วิเศษณ์^{๑๐} ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นคำเชื่อมผสม ซึ่งได้แก่การนำคำเชื่อมเดียว “ที่” ผสมกับคำเชื่อมเดี่ยวอื่นๆ เช่น “ก่อน” เป็น “ก่อนที่” และมักเป็นกลุ่มคำที่แสดงเวลา เช่น “เขามาก่อนที่เธอจะออกไป” เป็นต้น

นworรณ พันธุเมธา (๒๕๔๙) จำแนกการใช้คำว่า “ที่” ตามเกณฑ์ทางหน้าที่การสื่อสาร และความหมายไว้ในหนังสือ *ไวยากรณ์ไทย* ดังนี้

๑. “ที่” ที่เป็นคำเชื่อม การจัดให้ “ที่” เป็นคำเชื่อม นworรณใช้เกณฑ์หน้าที่ทางการสื่อสารเป็นเกณฑ์ในการจำแนก ดังจะเห็นได้จากการให้คำจำกัดความของคำเชื่อมไว้ว่า “คือคำที่ใช้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ หรือระหว่างเหตุการณ์ต่างๆ หรือระหว่างสิ่งต่างๆ กับเหตุการณ์” (นworรณ พันธุเมธา, ๒๕๔๙, น. ๕๕)

นอกจากนี้ นworรณยังได้จำแนกประเภทย่อยของคำเชื่อมตามเกณฑ์ทางความหมายและจัด “ที่” ว่าเป็นคำเชื่อมอีก ๒ ประเภทย่อย คือ

^๙ อนุพากย์คุณศัพท์ ได้แก่ อนุพากย์ที่ทำหน้าที่เป็นส่วนขยายหน่วยหลักในนามวลี และนามวลีนั้นอาจจะทำหน้าที่เป็นหน่วยประธาน หน่วยกรรมตรง หน่วยกรรมรอง หรือหน่วยนามเดี่ยวก็ได้ (วิจิตรน ภาณุพงศ์, ๒๕๔๑, น. ๑๐๑)

^๙ คำเชื่อมสัมพัทธ์ ได้แก่ คำเชื่อมอนุพากย์ ๒ อนุพากย์ และทำหน้าที่เป็นส่วนประกอบของอนุพากย์หน่วยใดหน่วยหนึ่ง ได้แก่ หน่วยประธาน หน่วยกรรมตรง หน่วยกรรมรองของอนุพากย์ด้วย (วิจิตรน ภาณุพงศ์, ๒๕๔๑, น. ๙๘)

^{๑๐} อนุพากย์วิเศษณ์ ได้แก่ อนุพากย์ที่ทำหน้าที่เป็นส่วนขยายหน่วยแก่นในกริยาวลี และกริยาวลีนั้นอาจจะทำหน้าที่เป็นหน่วยกรรม หน่วยสกรรม หรือทวิกรรมก็ได้ (วิจิตรน ภาณุพงศ์, ๒๕๔๑, น. ๙๙)

๑.๑ คำเชื่อมบอกแหล่ง โดยเป็นคำเชื่อมบอกแหล่งที่มีสิ่งต่างๆ เช่น “เขาไปเอาของ**ที่บ้าน**” เป็นต้น

๑.๒ คำเชื่อมบอกการจำกัด โดยเป็นคำเชื่อมที่นำหน้าประโยคเพื่อจำกัดความหมายของคำนามหรือคำกริยาให้แคบเข้า เช่น “เขาได้อยู่ในบ้าน**ที่**หรรษาใหญ่โต”

คำเชื่อมบอกการจำกัด เป็นคำเชื่อมที่ใช้ในประโยคความซ้อนทั้งชนิดที่มีประโยคขยายในหน่วยนามและประโยคขยายในหน่วยกริยา เช่น “เด็ก**ที่**มาหาฉันเมื่อเช้านี้เป็นหลานครูใหญ่” (เป็นประโยคความซ้อนที่มีประโยคขยายในหน่วยนาม “เด็ก”) “เขา**ดีใจที่**เธอรอดชีวิตมาได้” (เป็นประโยคความซ้อนที่มีประโยคขยายในหน่วยกริยา “ดีใจ”) เป็นต้น

๒. “ที่” ที่นำหน้า “เรื่องเก่า” หรือเรื่องที่ถูกผู้พูดเห็นว่าผู้ฟังเข้าใจหรือรู้เรื่องอยู่แล้ว เช่น ในประโยค “ไม่จริงเลย **ที่**คุณพูดนะ” (“ที่” ในที่นี้นำหน้า “คุณพูดนะ” ถือเป็น “เรื่องเก่า” ขณะที่ “ไม่จริงเลย” ถือเป็น “เรื่องใหม่” หรือเรื่องที่ถูกผู้พูดต้องการแจ้งให้ผู้ฟังทราบ เนื่องจากเห็นว่าผู้ฟังยังไม่รู้เรื่องดังกล่าว)

๓. “ที่” ที่นำหน้า “กรอบความคิด” หรือขอบเขตของคำพูดที่ถูกผู้พูดต้องการจำกัดมิให้ออกนอกกรอบที่วางไว้ เช่น ในประโยค “**ที่**แม้ว่าเขา เขาเสียใจว่าแม่เข้าใจผิด” (“ที่” ในที่นี้นำหน้าประโยค “แม้ว่าเขา” ซึ่งเป็นกรอบความคิดของข้อความที่ตามมา)

นอกจากงานวิจัยที่ศึกษาไวยากรณ์ไทยทั้งระบบแล้ว จากการรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าการวิจัยที่ศึกษาวิเคราะห์ลักษณะของภาษาไทยก็ได้กล่าวถึงการใช้คำว่า “ที่” ไว้เช่นกัน

บรรจบ พันธุเมธา (๒๕๒๕, น. ๗๙) กล่าวถึงการใช้คำว่า “ที่” ในหนังสือ *ลักษณะภาษาไทย* ซึ่งเป็นหนังสือที่ศึกษาลักษณะของภาษาไทยฉบับสมบูรณ์ที่สุดว่า “ที่” ใช้ได้ ๕ ลักษณะ คือ

๑. “ที่” ที่ใช้เป็นสรรพนามประเภทที่ใช้แทนนามและเชื่อมประโยค เช่น “เด็ก**ที่**กินอ๋มย๋อมไม่กวน” (“ที่” ในที่นี้ใช้แทนนาม “เด็ก” และใช้เชื่อมประโยค “เด็ก...ย๋อมไม่กวน” กับ “เด็กกินอ๋ม”)

๒. “ที่” ที่ใช้นำหน้าคุณศัพท์เพื่อเน้นความหมาย เช่น “ลูก**ที่ดี**” (ความหมายของ “ดี” ในวลี “ลูกที่ดี” จะมีการย้ำเน้นมากกว่า “ลูกดี”)

๓. “ที่” ที่ใช้หลังคำว่า “เป็น” มีลักษณะเหมือนสำนวน เช่น “**เป็นที่**ถูกอกถูกใจ”

๔. “ที่” ที่นำหน้าคำกริยาใช้เป็นคำนาม เช่น “ที่รัก”
๕. “ที่” ที่ใช้เป็นบุพบทชี้เฉพาะสถานที่แต่ไม่ได้บอกทิศทางอย่างชัดเจน เช่น “ไปที่บ้าน” (“ที่” ในที่นี้ใช้เป็นบุพบทชี้เฉพาะสถานที่ซึ่งไม่บอกทิศทางว่าข้างในหรือข้างนอกบ้านชัดเจน)

๒. ประเภทเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาไวยากรณ์ไทยบางระบบ

งานวิจัยที่ศึกษาไวยากรณ์ไทยบางระบบ ได้แก่ งานวิจัยที่ศึกษาวิเคราะห์ไวยากรณ์ของภาษาไทยระบบใดระบบหนึ่งเท่านั้น เช่น การศึกษาไวยากรณ์ไทยในระดับคำ การศึกษาไวยากรณ์ไทยในระดับวากยสัมพันธ์ เป็นต้น

งานวิจัยประเภทดังกล่าวที่ศึกษาการใช้คำว่า “ที่” ในภาษาไทยมีดังนี้

Ekniyom (1971) ศึกษาวิเคราะห์ไวยากรณ์ไทยในระดับวากยสัมพันธ์ตามแนวไวยากรณ์ปริวรรต โดยศึกษาเรื่องคุณานุประโยคในภาษาไทยจากวิทยานิพนธ์เรื่อง *Relative Clauses in Thai* ทั้งนี้ Ekniyom จัดให้ “ที่” เป็นคำประพันธสรรพนาม (Relative Pronoun) ที่ใช้ในคุณานุประโยคแบบ Restrictive Relative Clause

คุณานุประโยคแบบ Restrictive Relative Clause ตามที่ Ekniyom (1971) จำแนกไว้หมายถึง อนุประโยคที่มีส่วนที่มาข้างหน้า “ที่” เป็นคำนามหลักและนามวลีใช้เพื่อบอกข้อจำกัดบางอย่างของนามวลีที่ขยาย อนุประโยคนี้มีความสำคัญต่อความหมายของประโยคหลัก หากจะทำให้ความหมายของประโยคหลักเปลี่ยนไป

คุณานุประโยคแบบดังกล่าวใช้คำว่า “ที่” เป็นประพันธสรรพนามเท่านั้น โดยโครงสร้างพื้นฐานของคุณานุประโยคประเภทนี้เป็นอนุประโยคซึ่งมีหน้าที่ขยายนามวลี ตัวอย่างเช่น

“ม้า^{ที่}ฝีเท้าดีราคาแพง” (ประโยคนี้เป็นคุณานุประโยคแบบ Restrictive Relative Clause ซึ่งมี “ฝีเท้าดี” เป็นอนุประโยคแบบขยายนามวลี “ม้า” ในประโยคหลัก)

Sornhiran (1978) เป็นนักภาษาศาสตร์ท่านหนึ่งที่ศึกษาวิเคราะห์ไวยากรณ์ไทยในระดับวากยสัมพันธ์ตามแนวไวยากรณ์ปริวรรตในวิทยานิพนธ์เรื่อง *Transformation Study of Relative Clauses in Thai* โดย Sornhiran กล่าวว่า “ที่” เป็น “คำแสดงหน่วยเติมเต็ม” (Complementizer) หรือคำที่ใช้นำหน้าอนุประโยคเติมเต็ม (Complement

Clause) อนุประโยคเติมเต็มในที่นี้หมายถึง ประโยคย่อยซึ่งลดฐานะมาเป็นส่วนหนึ่งของนามวลีหรือกริยาวลีเพื่อทำให้นามวลีหรือกริยาวลีในอนุประโยคหลักมีความสมบูรณ์ ตัวอย่างเช่น

“ความคิดที่ฉันจะเปลี่ยนหนังสือไม่มีแล้ว” (“ที่” ในประโยคนี้เป็น “คำแสดงหน่วยเติมเต็ม” (Complementizer) ที่ทำให้นามวลี “ความคิด” ในอนุประโยคหลักมีความสมบูรณ์)

“ฉันดีใจที่เธอมา” (“ที่” ในประโยคนี้เป็น “คำแสดงหน่วยเติมเต็ม” (Complementizer) ที่ทำให้กริยาวลี “ดีใจ” ในอนุประโยคหลักมีความสมบูรณ์)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นอาจสรุปได้ว่า เอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาการใช้คำว่า “ที่” ในภาษาไทยมีปรากฏทั้งในประเภทงานวิจัยที่ศึกษาไวยากรณ์ไทยทั้งระบบและบางระบบ โดยงานวิจัยแต่ละเล่มใช้เกณฑ์ทางความหมาย ตำแหน่ง และหน้าที่ในการสื่อสารแตกต่างกัน กล่าวคือ พระยาอุปกิตศิลปสารกล่าวถึงคำว่า “ที่” ว่าเป็นประพันธสรรพนามและประพันธวิเศษณ์ตามเกณฑ์ทางหน้าที่ และ “ที่” เป็นบุพบทบอกสถานตามเกณฑ์ทางตำแหน่ง เช่นเดียวกับวิจิตรน ภาณุพงศ์ ที่ศึกษาการใช้คำว่า “ที่” ตามเกณฑ์ทางตำแหน่งและหน้าที่ และแบ่งการใช้คำว่า “ที่” ออกเป็น ๒ ลักษณะคือ “ที่” ที่ใช้เป็นหมวดคำบุพบท และ “ที่” ที่ใช้เป็นหมวดคำอนุพากย์ ขณะที่นวรรณ พันธุเมธา กล่าวถึงหน้าที่ของคำว่า “ที่” โดยใช้เกณฑ์เรื่องหน้าที่ในการสื่อสารและความหมาย จึงทำให้ลักษณะการใช้คำว่า “ที่” ในมุมมองของนวรรณเพิ่ม “ที่” ที่ใช้ในการนำหน้า “เรื่องเก่า” และ “กรอบความคิด” เข้ามาด้วย

ส่วนงานวิจัยประเภทที่ศึกษาไวยากรณ์ไทยบางระบบพบว่ามีการศึกษาคำว่า “ที่” ตามแนวไวยากรณ์ปริวรรต และ “ที่” อาจใช้เป็นคำประพันธสรรพนาม (Relative Pronoun) ซึ่งใช้ในคณานุประโยคแบบ Restrictive Relative Clause หรืออนุประโยคที่มีส่วนที่มาข้างหน้า “ที่” เป็นคำนามหลักและนามวลีใช้เพื่อบอกข้อจำกัดบางอย่างของนามวลีที่ขยาย และ “ที่” ที่ใช้เป็น “คำแสดงหน่วยเติมเต็ม” (Complementizer) หรือคำที่ใช้นำหน้าอนุประโยคเติมเต็ม (Complement Clause) เพื่อทำให้นามวลีหรือกริยาวลีในอนุประโยคหลักมีความสมบูรณ์

หน้าที่ของคำว่า “ที่” ในภาษาไทยปัจจุบัน

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และจำแนกหน้าที่ของคำว่า “ที่” ในภาษาไทยปัจจุบันจากตัวอย่างข้อมูลทั้งที่เป็นภาษาเขียนและภาษาพูดในฐานข้อมูล Cu-concordance โดยใช้เกณฑ์ทางความหมาย ตำแหน่ง และหน้าที่ที่ปรากฏในโครงสร้างไวยากรณ์เป็นแนวทางการจำแนก

ผลการศึกษาพบว่าคำว่า “ที่” ในภาษาไทยปัจจุบันทำหน้าที่ ดังนี้

๑. การจำแนกหน้าที่ของคำว่า “ที่” ในภาษาไทยปัจจุบันโดยใช้เกณฑ์ทางความหมายที่ปรากฏในโครงสร้างไวยากรณ์

จากการศึกษาพบว่าเมื่อจำแนกหน้าที่ของคำว่า “ที่” ในภาษาไทยปัจจุบันโดยใช้เกณฑ์ทางความหมายที่ปรากฏในโครงสร้างไวยากรณ์ “ที่” ในภาษาไทยปัจจุบันสามารถใช้เป็นคำนาม หมายถึง “แหล่ง” หรือ “ถิ่น”^{๑๑}

ตัวอย่างเช่น

ที่แห่งนี้เมื่อหลายสิบปีก่อนผมเคยเข้ามาและอยู่กับมันจนกระทั่งทุกอย่างเจริญขึ้น
จากที่ที่มีแค่พื้นหญ้าและงูพิษ ผมพลิกมันขึ้นมาด้วยมือของผม...

(ฐานข้อมูล Cu-concordance)

จากตัวอย่าง จะเห็นว่ามีการใช้คำว่า “ที่” เป็นคำนาม หมายถึง “แหล่ง” หรือ “ถิ่น”

นอกจาก “ที่” จะใช้เป็นคำนามปรากฏเดี่ยวๆ แล้ว จากการศึกษพบว่า “ที่” ยังอาจใช้เป็นโครงสร้างของคำประสมประเภทคำนาม โดยความหมายรวมของคำประสมดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับ “แหล่ง” หรือ “ถิ่น”

ตัวอย่างเช่น

การตั้งสถานีวิทยุ DVB ก็คือ หนึ่งในกลยุทธ์วิธีตอบโต้การกระทำรัฐบาลพม่า โดย
ค่ายดองวินเป็นส่วนหนึ่งของที่ตั้งสถานีและได้รับการสนับสนุนงบประมาณเบื้องต้น
จากรัฐบาลนอร์เวย์

(ฐานข้อมูล Cu-concordance)

^{๑๑} สอดคล้องกับคำจำกัดความของคำว่า “ที่” ที่ เป็นคำนาม หมายถึง “แหล่ง” หรือ “ถิ่น”
ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒

จากตัวอย่าง จะเห็นว่ามีการใช้คำ “ที่” มาประสมกับคำ “ตั้ง” เป็น “ที่ตั้ง” โดยคำประสมดังกล่าวเป็นคำประสมประเภทคำนาม หมายถึง “แหล่งหรือถิ่นกำเนิดที่เป็นจุดเริ่มแรกของสถานที่”

ปัญหา**ที่**ทำกิน ปัญหาเหล่านี้ไม่มีความชัดเจนที่จะได้รับการตอบสนองจากงบประมาณเลย มีอย่างเดียวก็คืองบกลางจำนวน ๕.๔ หมื่นล้านบาท

(ฐานข้อมูล Cu-concordance)

จากตัวอย่าง จะเห็นว่ามีการใช้คำ “ที่” มาประสมกับคำ “ทำ” และ “กิน” เป็น “ที่ทำกิน” โดยคำประสมดังกล่าวเป็นคำประสมประเภทคำนาม หมายถึง “แหล่งหรือถิ่นสำหรับประกอบอาชีพ”

ที่ดินแถวถนนสี่ลมราคาประเมินอยู่ที่หลายล้านบาท ใครจะซื้อได้ต้องมีเงิน ผมเชื่ออย่างนั้น

(ฐานข้อมูล Cu-concordance)

จากตัวอย่าง จะเห็นว่ามีการใช้คำ “ที่” มาประสมกับคำ “ดิน” เป็น “ที่ดิน” โดยคำประสมดังกล่าวเป็นคำประสมประเภทคำนาม หมายถึง “แหล่งหรือถิ่นที่ครอบครองกรรมสิทธิ์โดยบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือนิติบุคคล”

นอกจากนี้ยังพบว่า ในภาษาพูด “ที่” ที่ใช้เป็นโครงสร้างของคำประสมประเภทคำนามมักนิยมละคำซึ่งมาประสมกับคำว่า “ที่” ออก เช่น ในคำ “ที่ทำกิน” หรือ “ที่ดิน” ผู้พูดจะใช้ “ที่” คำเดียว และละคำว่า “ทำ” และ “กิน” หรือ “ดิน” ออก เป็นต้น เนื่องจากผู้พูดอาจเห็นว่า แม้ละคำที่มาประสมกับคำ “ที่” ไปแล้วก็สามารถสื่อความหมายกับผู้ฟังได้รู้เรื่อง ทั้งนี้โดยอาศัยจากบริบทหรือความเข้าใจร่วมกัน

ตัวอย่างเช่น

ผมว่าปัญหาเรื่อง**ที่**ของชาวบ้านในต่างจังหวัดเกิดขึ้นเพราะทุกคนไม่สนใจสิทธิของตัวเอง เอาไปไว้ธนาคารแล้วไม่ส่งดอก ปลอมให้เขายึด

(ฐานข้อมูล Cu-concordance)

จากตัวอย่าง ผู้พูดใช้คำ “ที่” เพื่อสื่อความหมายเหมือนกับ “ที่ทำกิน” โดยละ “ทำ” และ “กิน” ออกจากคำประสม ทั้งนี้ผู้ฟังก็ยังสามารถเข้าใจคำดังกล่าวได้ เนื่องจาก

สิ่งที่ผู้พูดกล่าว ผู้ฟังสามารถรับรู้หรือเข้าใจอยู่แล้วว่าหมายถึง “ที่ทำกิน”

เมื่อก่อนเดียวกับแม่เคยบอกว่าที่ตรงนี้ตารางจะไม่ถึงพันบาท แต่เดี๋ยวนี้มีเงินเท่าไร ก็ซื้อไม่ได้

(ฐานข้อมูล Cu-concordance)

จากตัวอย่าง ผู้พูดใช้คำ “ที่” เพื่อสื่อความหมายเหมือนกับ “ที่ดิน” โดยละ “ดิน” ออกจากคำประสม ทั้งนี้ผู้ฟังก็ยังสามารถเข้าใจคำดังกล่าวได้ เนื่องจากสิ่งที่ผู้พูดกล่าว ผู้ฟังสามารถรับรู้หรือเข้าใจอยู่แล้วว่าหมายถึง “ที่ดิน”

๒. การจำแนกหน้าที่ของคำว่า “ที่” ในภาษาไทยปัจจุบันโดยใช้เกณฑ์ทางตำแหน่งที่ปรากฏในโครงสร้างไวยากรณ์

จากการศึกษาและจำแนกหน้าที่ของคำว่า “ที่” ในภาษาไทยปัจจุบันโดยใช้เกณฑ์ทางตำแหน่งที่ปรากฏในโครงสร้างไวยากรณ์พบว่า เมื่อ “ที่” ปรากฏอยู่ในตำแหน่งต่างๆ ในโครงสร้างไวยากรณ์สามารถทำหน้าที่ได้ทั้งหมด ๓ ประการดังนี้

๒.๑ “ที่” ที่ใช้เป็นคำลักษณนาม

“ที่” ที่ใช้เป็นคำลักษณนามดังกล่าวจะปรากฏอยู่ในตำแหน่ง

คำนาม + คำบอกจำนวน + ที่

ตัวอย่างเช่น

อาหารหลายที่ถูกกินไปภายในพริบตา แต่กระนั้นผมก็ยังจำใจบอกเพื่อนที่ไปด้วยว่า “ผมไม่หิว”

(ฐานข้อมูล Cu-concordance)

โรงพยาบาลซึ่งบรรจุที่นั่งได้กว่า ๓๐๐ ที่ แห่งนี้ ทำให้หลายคนรู้ว่าชีวิตของคนเรายังต้องมีเรื่องบันเทิงอีกมากมาย ไม่ใช่มานั่งจับเจ้าอยู่เช่นนี้

(ฐานข้อมูล Cu-concordance)

จากตัวอย่างทั้งสองข้างต้น จะเห็นว่ามีการใช้ “ที่” เป็นคำลักษณนามของคำนาม “อาหาร” โดยมีคำ “หลาย” เป็นคำบอกจำนวนในตัวอย่างแรก และเป็นคำ

ลักษณะนามของคำนาม “ที่นั่ง” โดยมีคำ “๓๐๐” (สามร้อย) เป็นคำบอกจำนวนในตัวอย่างที่สอง

๒.๒. “ที่” ที่ใช้เป็นคำบุพบทเพื่อบอกสถานที่

จากการศึกษาพบว่า “ที่” ที่ปรากฏในภาษาไทยปัจจุบันจะใช้เป็นคำบุพบทเพื่อบอกตำแหน่งหรือสถานที่กว้างๆ ซึ่งไม่สามารถระบุทิศทางที่แน่นอนลงไปได้ โดยคำว่า “ที่” ในหน้าที่ดังกล่าวจะปรากฏอยู่ในตำแหน่ง

ที่ + คำนามที่เป็นชื่อสถานที่

ตัวอย่างเช่น

หลังจากนั่งรถที่สนามบิน ทนคลื่นไส้ฟังคุณหญิงคุณนายท่านถอดๆ กันแล้ว ในที่สุดผมก็ได้ขึ้นเครื่องด้วยความดีใจเหลือประมาณที่ได้กลับบ้านเสียที

(ฐานข้อมูล Cu-concordance)

จากตัวอย่าง มีการใช้คำบุพบท “ที่” นำหน้า “สนามบิน” เพื่อบอกสถานที่ที่เกิดคำกริยา “นั่งรถ” โดยไม่สามารถระบุทิศทางหรือตำแหน่งเฉพาะของสถานที่ได้อย่างชัดเจนว่าอยู่ในตำแหน่งหรือส่วนใดของสนามบิน

นายมารุต นูนาค ประธานสภาผู้แทนราษฎร กล่าวว่า ที่รัฐสภา เข้าวันนี้ว่างบประมาณที่ถูกคณะกรรมการการปรับลดลงนั้น จะต้องให้รัฐบาลนำไปจัดทำเป็นงบกลาง โดยส่วนตัวเห็นด้วยกับการให้มึงพัฒนาจังหวัดของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อไป

(ฐานข้อมูล Cu-concordance)

จากตัวอย่าง มีการใช้คำบุพบท “ที่” นำหน้า “รัฐสภา” เพื่อบอกสถานที่ที่เกิดคำกริยา “กล่าว” โดยไม่สามารถระบุทิศทางหรือตำแหน่งเฉพาะของสถานที่ได้อย่างชัดเจนว่า ประธานรัฐสภาอยู่ในตำแหน่งหรือส่วนใดของรัฐสภา

๒.๓ “ที่” ที่ใช้เป็นคำแสดงลำดับที่

จากการศึกษาในฐานข้อมูลพบว่า “ที่” ในภาษาไทยปัจจุบันสามารถใช้เป็นคำแสดงลำดับที่เพื่อขยายคำนามและกริยาในประโยค โดยจะปรากฏอยู่ในตำแหน่ง

ที่ + คำบอกจำนวน

ตัวอย่างเช่น

การวิ่งชนิดนี้ ได้ชมนักให้มีความสำคัญกับผู้วิ่งที่หนึ่งมากกว่าผู้วิ่งคนสุดท้าย...

(ฐานข้อมูล Cu-concordance)

จากตัวอย่าง มีการใช้ “ที่” นำหน้าคำบอกจำนวน “หนึ่ง” โดยทำหน้าที่ขยายคำนาม “ผู้วิ่ง” เพื่อแสดงลำดับที่

ระฆังถูกสั่นเป็นครั้งที่ร้อย แต่ประตูบานดังกล่าวยังคงปิดสนิท

(ฐานข้อมูล Cu-concordance)

จากตัวอย่าง มีการใช้ “ที่” นำหน้าคำบอกจำนวน “ร้อย” โดยทำหน้าที่ขยายคำกริยา “สั่น” เพื่อแสดงลำดับที่

๓. การจำแนกหน้าที่ของคำว่า “ที่” ในภาษาไทยปัจจุบันโดยใช้เกณฑ์ทางหน้าที่ที่ปรากฏในโครงสร้างไวยากรณ์

จากการศึกษาสามารถจำแนกหน้าที่ของคำว่า “ที่” ในภาษาไทยปัจจุบันโดยใช้เกณฑ์ทางหน้าที่ที่ปรากฏในโครงสร้างไวยากรณ์ได้ ๒ ประการ ดังนี้

๓.๑ “ที่” ที่ใช้เป็นประพันธสรรพนาม^{๑๒} (Relative Pronoun) เพื่อบอกจำกัดของนามวลีในอนุประโยคหลัก

การใช้ “ที่” เป็นประพันธสรรพนาม (Relative Pronoun) เช่นนี้ ได้แก่ การใช้ “ที่” เป็นคำสรรพนามและทำหน้าที่ “เชื่อม” อนุประโยคขยายเพื่อใช้แทนนามวลีในอนุประโยคหลัก ขณะเดียวกันก็ใช้อนุประโยคขยายที่มี “ที่” นำหน้าดังกล่าวเพื่อบอกจำกัดของนามวลีในโครงสร้างประโยคความซ้อนด้วย

^{๑๒} เป็นชื่อที่ใช้เรียกตามหนังสือหลักภาษาไทย: อักษรวิธี วชิรวิภาดา วากยสัมพันธ์ ฉันทลักษณ์ ของพระยาอุปกิตศิลปสาร (๒๕๑๘) และวิทยานิพนธ์เรื่อง *Relative Clauses in Thai* ของ Ekniyom (1971) ขณะที่ วิจิตรน ภาณุพงศ์ (๒๕๓๑) และ นววรรณ พันธุเมธา (๒๕๔๙) จัดให้ “ที่” ในลักษณะดังกล่าวเป็นอนุพยางค์คุณศัพท์ และคำเชื่อมบอกจำกัด ตามลำดับ

จากการศึกษาฐานข้อมูลอาจำแนก “ที่” ที่ใช้เป็นประพันธสรรพนาม (Relative Pronoun) ในภาษาไทยปัจจุบันตามหน้าที่ของนามวลีในอนุประโยคหลักได้ดังนี้

๑) “ที่” ที่ใช้เป็นประพันธสรรพนาม (Relative Pronoun) แทนนามวลีซึ่งทำหน้าที่เป็นประธานในอนุประโยคหลัก

ได้แก่ การใช้ “ที่” เป็นคำสรรพนามในอนุประโยคขยายเพื่อแทนนามวลีซึ่งทำหน้าที่เป็นประธานในอนุประโยคหลัก ขณะเดียวกันอนุประโยคขยายดังกล่าวก็ใช้บอกจำกัดของนามวลีในโครงสร้างประโยคความซ้อน

ตัวอย่างเช่น

เกษตรกร ๖.๙ ล้านครอบครัว [ที่มีวงหนี้ประมาณคนละ ๒.๕ หมื่น] ต้องหาเงินไปะถึง ๑.๗ แสนล้าน ซึ่งเรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องเล็ก เพราะเมื่อคนหนึ่งได้คนอื่นก็ต้องการที่จะได้รับการพักชำระเช่นกัน

(ฐานข้อมูล Cu-concordance)

จากตัวอย่าง มีการใช้ “ที่” เป็นประพันธสรรพนาม (Relative Pronoun) นำหน้าอนุประโยคขยาย “(เกษตรกร ๖.๙ ล้านครอบครัว) มีวงหนี้ประมาณคนละ ๒.๕ หมื่น” โดยคำ “ที่” ดังกล่าวใช้แทนนามวลี “เกษตรกร ๖.๙ ล้านครอบครัว” ซึ่งเป็นประธานของอนุประโยคหลัก และใช้เพื่อบอกจำกัดว่าเกษตรกรที่กล่าวถึง คือ “เกษตรกรที่มีวงหนี้ประมาณคนละ ๒.๕ หมื่น”

งบประมาณ [ที่ถูกคณะกรรมการปรับลดลง] จะต้องให้รัฐบาลนำไปจัดทำเป็นงบกลาง

(ฐานข้อมูล Cu-concordance)

จากตัวอย่าง มีการใช้ “ที่” เป็นประพันธสรรพนาม (Relative Pronoun) นำหน้าอนุประโยคขยาย “(งบประมาณ) ถูกคณะกรรมการปรับลดลง” โดยคำ “ที่” ดังกล่าวใช้แทนนามวลี “งบประมาณ” ซึ่งเป็นประธานของอนุประโยคหลัก และใช้เพื่อบอกจำกัดว่างบประมาณที่กล่าวถึง คือ “งบประมาณที่ถูกคณะกรรมการปรับลดลง”

บุคคล [ที่นักข่าวโจมตีเมื่อหลายเดือนก่อน] เสียชีวิตแล้ว

(ฐานข้อมูล Cu-concordance)

จากตัวอย่าง มีการใช้ “ที่” เป็นประพันธสรรพนาม (Relative Pronoun) นำหน้าอนุประโยคขยาย “(บุคคล) นักข่าวโจมตี” โดยคำ “ที่” ดังกล่าวใช้แทนนามวลี “บุคคล” ซึ่งเป็นประธานของอนุประโยคหลัก และใช้เพื่อบอกจำกัดว่าบุคคลที่กล่าวถึง คือ “บุคคลที่นักข่าวโจมตี”

๒) “ที่” ที่ใช้เป็นประพันธสรรพนาม (Relative Pronoun) แทนนามวลี ซึ่งทำหน้าที่เป็นกรรมตรงในอนุประโยคหลัก

ได้แก่ การใช้ “ที่” เป็นคำสรรพนามในอนุประโยคขยายเพื่อแทนนามวลี ซึ่งทำหน้าที่เป็นกรรมตรงในอนุประโยคหลัก ขณะเดียวกันอนุประโยคขยายดังกล่าวก็ใช้บอกจำกัดของนามวลีในโครงสร้างประโยคความซ้อน

ตัวอย่างเช่น

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามารถพิจารณากฎหมาย [ที่ไม่ชัดเจน] ได้ก่อน
การปิดสมัยประชุม

(ฐานข้อมูล Cu-concordance)

จากตัวอย่างมีการใช้ “ที่” เป็นประพันธสรรพนาม (Relative Pronoun) นำหน้าอนุประโยคขยาย “(กฎหมาย)ไม่ชัดเจน” โดยคำ “ที่” ดังกล่าวใช้แทนนามวลี “กฎหมาย” ซึ่งเป็นกรรมตรงของอนุประโยคหลัก และใช้เพื่อบอกจำกัดว่ากฎหมายที่กล่าวถึง คือ “กฎหมายที่ไม่ชัดเจน”

รัฐบาลควรนำงบประมาณปี ๒๕๕๖ [ที่ถูกตัดทอนจากหน่วยงานราชการต่างๆ]
มาเฉลี่ยเพิ่มให้กับงบประมาณจังหวัดของ ส.ส. ที่มีอยู่ประมาณ ๕ ล้านบาท

(ฐานข้อมูล Cu-concordance)

จากตัวอย่าง มีการใช้ “ที่” เป็นประพันธสรรพนาม (Relative Pronoun) นำหน้าอนุประโยคขยาย “(งบประมาณปี ๒๕๕๖) ถูกตัดทอนจากหน่วยงานราชการต่างๆ” โดยคำ “ที่” ดังกล่าวใช้แทนนามวลี “งบประมาณปี ๒๕๕๖” ซึ่งเป็นกรรมตรงของอนุประโยคหลัก และใช้เพื่อบอกจำกัดว่างบประมาณปี ๒๕๕๖ ที่กล่าวถึง คือ “งบประมาณปี ๒๕๕๖ ที่ถูกตัดทอนจากหน่วยงานราชการต่างๆ”

ผมเดินมาเห็นตำรวจ [ที่ทุกคนต่างเฝ้าจับจ้องด้วยความอัศจรรย์ใจ]

(ฐานข้อมูล Cu-concordance)

จากตัวอย่าง มีการใช้ “ที่” เป็นประพันธสรรพนาม (Relative Pronoun) นำหน้าอนุประโยคขยาย “(ลัทธิ) ทุกคนต่างเฝ้าจับจ้องด้วยความอัศจรรย์ใจ” โดยคำ “ที่” ดังกล่าวใช้แทนนามวลี “ลัทธิ” ซึ่งเป็นกรรมตรงของอนุประโยคหลัก และใช้เพื่อบอกจำกัดว่าลัทธิที่กล่าวถึง คือ “ลัทธิที่ทุกคนเฝ้าจับจ้องด้วยความอัศจรรย์ใจ”

๓) “ที่” ที่ใช้เป็นประพันธสรรพนาม (Relative Pronoun) แทนนามวลี ซึ่งทำหน้าที่เป็นกรรมรองในอนุประโยคหลัก

ได้แก่ การใช้ “ที่” เป็นคำสรรพนามในอนุประโยคขยายเพื่อแทนนามวลี ซึ่งทำหน้าที่เป็นกรรมรองในอนุประโยคหลัก ขณะเดียวกันอนุประโยคขยายดังกล่าวก็ใช้บอกจำกัดของนามวลีในโครงสร้างประโยคความซ้อน

ตัวอย่างเช่น

ทางคณะรัฐมนตรีจะเสนอความดีความชอบแก่หน่วยงาน[ที่ดำเนินการเรื่องนี้]

(ฐานข้อมูล Cu-concordance)

จากตัวอย่าง มีการใช้ “ที่” เป็นประพันธสรรพนาม (Relative Pronoun) นำหน้าอนุประโยคขยาย “(หน่วยงาน) ดำเนินการเรื่องนี้” โดยคำ “ที่” ดังกล่าวใช้แทนนามวลี “หน่วยงาน” ซึ่งเป็นกรรมรองของอนุประโยคหลัก และใช้เพื่อบอกจำกัดว่าหน่วยงานที่กล่าวถึง คือ “หน่วยงานที่ดำเนินการเรื่องนี้”

ผมจะนำเงินรางวัลนำจับมามอบให้คนแจ้งเบาะแส [ที่เข้ามาติดต่อผม]

(ฐานข้อมูล Cu-concordance)

จากตัวอย่าง มีการใช้ “ที่” เป็นประพันธสรรพนาม (Relative Pronoun) นำหน้าอนุประโยคขยาย “(คนแจ้งเบาะแส) เข้ามาติดต่อผม” โดยคำ “ที่” ดังกล่าวใช้แทนนามวลี “คนแจ้งเบาะแส” ซึ่งเป็นกรรมรองของอนุประโยคหลัก และใช้เพื่อบอกจำกัดว่าคนแจ้งเบาะแสที่กล่าวถึง คือ “คนแจ้งเบาะแสที่เข้ามาติดต่อผม”

๓.๒ “ที่” ที่ใช้เป็น “คำแสดงหน่วยเติมเต็ม” (Complementizer)^{๑๑}

นอกจาก “ที่” จะใช้เป็นประพันธสรรพนามในโครงสร้างประโยคความซ้อนแล้ว จากการศึกษาพบว่า “ที่” ในปัจจุบันยังปรากฏเป็น “คำแสดงหน่วยเติมเต็ม”

^{๑๑} เป็นชื่อที่ใช้เรียกตามวิทยานิพนธ์เรื่อง *Transformation Study of Relative Clauses in Thai* ของ Sornhiran (1978)

(Complementizer) ที่ใช้นำหน้าอนุประโยคเติมเต็ม (Complement Clause) หรือประโยคย่อยซึ่งลดฐานะมาเป็นส่วนหนึ่งของนามวลีหรือกริยาวลีในอนุประโยคหลัก เพื่อให้ให้นามวลีหรือกริยาวลีดังกล่าวมีความสมบูรณ์

“ที่” ที่ใช้เป็น “คำแสดงหน่วยเติมเต็ม” (Complementizer) นำหน้าอนุประโยคเติมเต็ม (Complement Clause) หรือประโยคย่อยซึ่งลดฐานะมาเป็นส่วนหนึ่งของนามวลีหรือกริยาวลีในอนุประโยคหลักต่างกับ “ที่” ที่ใช้เป็น “ประพันธสรรพนาม” เชื่อมระหว่างอนุประโยคขยายและอนุประโยคหลักในโครงสร้างประโยคความซ้อนตรงที่ “ที่” ที่ใช้เป็น “ประพันธสรรพนาม” ในโครงสร้างประโยคความซ้อนจะทำหน้าที่เป็นประธานหรือกรรมในอนุประโยคขยายและสามารถแทนนามวลีในอนุประโยคหลัก ขณะที่ “ที่” ที่เป็น “คำแสดงหน่วยเติมเต็ม” (Complementizer) ใช้นำหน้าประโยคย่อยหรืออนุประโยคเติมเต็ม (Complement Clause) เท่านั้น

จากการศึกษาสามารถจำแนกการใช้ “ที่” ที่ใช้เป็น “คำแสดงหน่วยเติมเต็ม” หรือ Complementizer ในภาษาไทยปัจจุบันได้ ๒ ลักษณะ ดังนี้

๑) “ที่” ที่ใช้เป็นคำแสดงหน่วยเติมเต็ม (Complementizer) เพื่อให้ให้นามวลีในอนุประโยคหลักมีความสมบูรณ์

ได้แก่การใช้ “ที่” นำหน้าอนุประโยคเติมเต็ม (Complement Clause) หรือประโยคย่อยซึ่งลดฐานะมาเป็นส่วนหนึ่งของนามวลีในอนุประโยคหลักเพื่อให้ให้นามวลีดังกล่าวมีความสมบูรณ์ ทั้งนี้ “ที่” ที่ใช้เป็นคำแสดงหน่วยเติมเต็ม (Complementizer) ไม่จัดเป็นประพันธสรรพนาม (Relative Pronoun) เนื่องจาก “ที่” ดังกล่าวไม่ได้ทำหน้าที่ขยายนามวลีแต่ประการใด และไม่สามารถแทนด้วยนามวลีในอนุประโยคหลัก

ตัวอย่างเช่น

กรณี [ที่ ส.ส.บางคนให้สัมภาษณ์กับนักข่าว] อาจนำมาซึ่งความเสียหายกับพรรคของเรา

(ฐานข้อมูล Cu-concordance)

จากตัวอย่าง มีการใช้ “ที่” เป็นคำแสดงหน่วยเติมเต็ม (Complementizer) นำหน้าอนุประโยคเติมเต็ม “ส.ส.บางคนให้สัมภาษณ์กับนักข่าว” ซึ่งลดฐานะมาเป็นส่วนหนึ่งเพื่อให้ให้นามวลี “กรณี” ในอนุประโยคหลักมีความสมบูรณ์โดย “ที่” ในตัวอย่างนี้ไม่เป็นประพันธสรรพนาม (Relative Pronoun) เนื่องจาก “ที่” ดังกล่าวไม่ได้ทำหน้าที่

ขยายนามวลีแต่ประการใดและไม่สามารถแทนด้วยนามวลี “กรณี”

ความคิด [ที่ฉันจะไปเมืองแห่งความฝัน] ไม่มีอีกแล้ว

(ฐานข้อมูล Cu-concordance)

จากตัวอย่างมีการใช้ “ที่” เป็นคำแสดงหน่วยเติมเต็ม (Complementizer) นำหน้าอนุประโยคเติมเต็ม “ฉันจะไปเมืองแห่งความฝัน” ซึ่งลดฐานะมาเป็นส่วนหนึ่งเพื่อทำให้นามวลี “ความคิด” ในอนุประโยคหลักมีความสมบูรณ์ โดย “ที่” ในตัวอย่างนี้ไม่เป็นประพันธสรรพนาม (Relative Pronoun) เนื่องจาก “ที่” ดังกล่าวไม่ได้ทำหน้าที่ขยายนามวลีแต่ประการใดและไม่สามารถแทนด้วยนามวลี “ความคิด”

๒) “ที่” ที่ใช้เป็น คำแสดงหน่วยเติมเต็ม (Complementizer) เพื่อทำให้กริยาลีในอนุประโยคหลักมีความสมบูรณ์

ได้แก่ การใช้ “ที่” นำหน้าอนุประโยคเติมเต็ม (Complement Clause) หรือประโยคย่อยซึ่งลดฐานะมาเป็นส่วนหนึ่งของกริยาลีในอนุประโยคหลักเพื่อทำให้กริยาลีดังกล่าวมีความสมบูรณ์

ตัวอย่างเช่น

ประธานรัฐสภาไม่เห็นด้วย [ที่ ส.ส.บางคนเดินออกจากห้องประชุมด้วยความไม่มีมารยาท]

(ฐานข้อมูล Cu-concordance)

จากตัวอย่าง มีการใช้ “ที่” เป็นคำแสดงหน่วยเติมเต็ม (Complementizer) นำหน้าอนุประโยคเติมเต็ม “ส.ส.บางคนเดินออกจากห้องประชุมด้วยความไม่มีมารยาท” เพื่อทำให้กริยาลี “ไม่เห็นด้วย” ในอนุประโยคหลักมีความสมบูรณ์

ดิฉันรู้สึกเสียใจ [ที่ชาวบ้านมองข้ามถิ่นอาศัยเดิมของตัวเอง]

(ฐานข้อมูล Cu-concordance)

จากตัวอย่าง มีการใช้ “ที่” เป็นคำแสดงหน่วยเติมเต็ม (Complementizer) นำหน้าอนุประโยคเติมเต็ม “ชาวบ้านมองข้ามถิ่นอาศัยเดิมของตัวเอง” เพื่อทำให้กริยาลี “เสียใจ” ในอนุประโยคหลักมีความสมบูรณ์

นอกจากนี้ในฐานข้อมูลภาษาพูด พบว่า “ที่” ที่ใช้เป็น “คำแสดงหน่วยเติมเต็ม” (Complementizer) เพื่อทำให้กริยาลีในอนุประโยคหลักมีความสมบูรณ์ยัง

อาจปรากฏอนุประโยคเติมเต็ม (Complement Clause) ในตำแหน่งต้นประโยคความซ้อนก็ได้

ตัวอย่างเช่น

“ที่ตาภูทำอย่างนี้” แม่เสียใจรั้ง” หล่อนเปรย

“ผมโตแล้วนะครับแม่ โตพอที่จะเป็นพ่อของเด็กในท้องคุณหวาน” เขาคำนับ

(ฐานข้อมูล Cu-concordance)

จากตัวอย่างจะเห็นว่าการนำอนุประโยคเติมเต็ม (Complement Clause) “ที่ตาภูทำอย่างนี้” มาไว้ตำแหน่งต้นประโยคความซ้อน โดยอนุประโยคเติมเต็ม (Complement Clause) “ที่ตาภูทำอย่างนี้” ช่วยทำให้กริยาวลี “เสียใจ” ในอนุประโยคหลักมีความสมบูรณ์

ในบางกรณียังพบว่าอนุประโยคเติมเต็ม (Complement Clause) ที่มี “ที่” เป็นคำแสดงหน่วยเติมเต็ม (Complementizer) เพื่อให้กริยาวลีในอนุประโยคหลักมีความสมบูรณ์ก็อาจปรากฏอยู่ในรูปนามานุประโยค

ตัวอย่างเช่น

“ที่คุณพูดแบบนี้” ไม่ดีเลยนะครับคุณหวาน” เขาเตือน

(ฐานข้อมูล Cu-concordance)

จากตัวอย่างจะเห็นว่านามานุประโยค “ที่คุณพูดแบบนี้” ในโครงสร้างประโยคความซ้อน ทำหน้าที่เป็นอนุประโยคเติมเต็ม (Complement Clause) เพื่อให้กริยาวลี “ไม่ดี” ในอนุประโยคหลักมีความสมบูรณ์

นอกจากหน้าที่ทางไวยากรณ์ของคำว่า “ที่” ทั้ง ๒ ประการข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยพบว่า “ที่” ยังสามารถทำหน้าที่ในการสื่อสาร กล่าวคือ “ที่” อาจใช้นำหน้าถ้อยคำที่ผู้ส่งสารเห็นว่าเป็นเรื่องหรือข้อมูลที่ผู้รับสารรู้หรือเข้าใจอยู่แล้ว มักมีคำแสดงเวลาในอดีต เช่น “เคย” “แล้ว” “เมื่อวานนี้” “เมื่อเช้านี้” ฯลฯ ปรากฏในถ้อยคำ การใช้ “ที่” ดังกล่าว นววรรณ พันธุเมธา (๒๕๔๙, น. ๒๕๙) จัดให้ “ที่” ใช้นำหน้า “เรื่องเก่า” หรือเรื่องที่คุณพูดเห็นว่าผู้ฟังมีความเข้าใจหรือรับทราบอยู่ก่อนแล้ว

ตัวอย่างเช่น

“ที่ฉันเคยพูดกับแกแล้วใจว่าฉันไปเที่ยววกัดมา นั้นแหละฉันเห็นผี” หญิงสาว
เล่า

(ฐานข้อมูล Cu-concordance)

จากตัวอย่าง มีการใช้ “ที่” นำหน้าถ้อยคำที่ผู้ส่งสารเห็นว่าเป็นเรื่องหรือ
ข้อมูลที่ได้รับสารรู้หรือเข้าใจอยู่เดิม นั่นคือ การที่ผู้ส่งสารไปเที่ยวจังหวัดวกัด ซึ่งสังเกต
ได้จากคำแสดงเวลาในอดีต “เคย” และ “แล้ว”

ที่ผมได้เคยกล่าวทั้งท้ายไว้เมื่อวานนี้ยอมจะยังไม่เป็นคำตอบสุดท้าย

(ฐานข้อมูล Cu-concordance)

จากตัวอย่าง มีการใช้ “ที่” นำหน้าถ้อยคำที่ผู้ส่งสารเห็นว่าเป็นเรื่องหรือ
ข้อมูลที่ได้รับสารรู้หรือเข้าใจอยู่เดิม นั่นคือ การที่ผู้ส่งสารกล่าวทั้งท้ายไว้ ซึ่งสังเกตได้
จากคำแสดงเวลาในอดีต “เคย” และ “เมื่อวานนี้”

นอกจากนี้ ผู้ส่งสารอาจใช้ “ที่” นำหน้าถ้อยคำแสดงเหตุผล โดยมัก
ปรากฏคำเชื่อม “เพราะ” หรือ “เนื่องจาก” ในถ้อยคำ

ตัวอย่างเช่น

“ที่ฉันพูดมาทั้งหมดทั้งปวงนั้นนะไว้ยู่ เพราะหวังดีกับแก่นะไอ้พงษ์” นทีพูด
“เออ...กูเข้าใจ เข้าใจว่ามึงหวังกู” พงษ์ประชาด

(ฐานข้อมูล Cu-concordance)

จากตัวอย่าง มีการใช้ “ที่” นำหน้าถ้อยคำที่ผู้ส่งสารต้องการบอกเหตุผลของ
เรื่องราวสิ่งที่ตนพูดไปทั้งหมดมีวัตถุประสงค์เพื่อความ “หวังดี” ซึ่งสังเกตได้จากคำเชื่อม
“เพราะ” ในถ้อยคำ

ที่กระผมต้องทำแบบนี้ ก็เนื่องจากนโยบายของพรรคได้ตกลงไปตั้งแต่ต้นแล้ว...

(ฐานข้อมูล Cu-concordance)

จากตัวอย่าง มีการใช้ “ที่” นำหน้าถ้อยคำที่ผู้ส่งสารต้องการบอกเหตุผล
ของเรื่องราวสิ่งที่ตนต้องกระทำแบบนี้เพราะเป็นนโยบายของพรรค ซึ่งสังเกตได้จาก
คำเชื่อม “เนื่องจาก” ในถ้อยคำ

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

จากที่กล่าวมาทั้งหมดอาจสรุปได้ว่า เมื่อพิจารณาคำว่า “ที่” ในภาษาไทย ปัจจุบันจากฐานข้อมูล Cu-concordance โดยใช้เกณฑ์ทางความหมาย ตำแหน่ง และหน้าที่ที่ปรากฏในโครงสร้างไวยากรณ์แล้ว “ที่” จัดเป็นคำหลายหน้าที่ (Polysemes) ที่มีหน้าที่ทั้งหมด ๖ ประการ ได้แก่ ๑. “ที่” ที่ใช้เป็นคำนาม หมายถึง “แหล่ง” หรือ “ถิ่น” (จำแนกโดยใช้เกณฑ์ทางความหมายที่ปรากฏในโครงสร้างไวยากรณ์) ๒. “ที่” ที่ใช้เป็นคำลักษณนาม ๓. “ที่” ที่ใช้เป็นคำบุพบทเพื่อบอกสถานที่ ๔. “ที่” ที่ใช้เป็นคำแสดงลำดับที่ (จำแนกโดยใช้เกณฑ์ทางตำแหน่งที่ปรากฏในโครงสร้างไวยากรณ์) ๕. “ที่” ที่ใช้เป็นประพันธสรรพนาม (Relative Pronoun) เพื่อบอจำกัดของนามวลีในอนุประโยคหลัก และ ๖. “ที่” ที่ใช้เป็นคำแสดงหน่วยเติมเต็ม (Complementizer) (จำแนกโดยใช้เกณฑ์ทางหน้าที่ที่ปรากฏในโครงสร้างไวยากรณ์) นอกจากนี้ในทางไวยากรณ์แล้ว “ที่” ยังมีหน้าที่ในการสื่อสารอีก ๒ ประการคือ “ที่” ที่ใช้นำหน้าถ้อยคำที่ผู้ส่งสารเห็นว่าเป็นเรื่องหรือข้อมูลที่ผู้รับสารรู้หรือเข้าใจอยู่แล้ว และ “ที่” ที่ใช้นำหน้าถ้อยคำแสดงเหตุผล โดยหน้าที่ดังกล่าวทั้งหมดสามารถสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

หน้าที่ของคำว่า “ที่” ในภาษาไทยปัจจุบัน			
หน้าที่ทางไวยากรณ์			หน้าที่ทางการสื่อสาร
จำแนกโดยใช้ เกณฑ์ทาง ความหมาย	จำแนกโดยใช้ เกณฑ์ทาง ตำแหน่ง	จำแนกโดยใช้ เกณฑ์ทางหน้าที่	
ใช้เป็นคำนาม หมายถึง “แหล่ง” หรือ “ถิ่น”	๑. ใช้เป็นคำ ลักษณนาม ๒. ใช้เป็นคำ บุพบทเพื่อ บอกสถานที่ ๓. ใช้เป็นคำ แสดงลำดับที่	๑. ใช้เป็น ประพันธสรรพนาม (Relative Pronoun) เพื่อบอจำกัดของ นามวลีในอนุประโยค หลัก ๒. ใช้เป็นคำ แสดงหน่วยเติมเต็ม (Complementizer)	๑. ใช้นำหน้าถ้อยคำที่ผู้ส่งสารเห็นว่าเป็น เรื่องหรือข้อมูลที่ผู้รับสารรู้หรือเข้าใจอยู่แล้ว ๒. ใช้นำหน้าถ้อยคำแสดงเหตุผล

จากการศึกษา ผู้วิจัยพบข้อสังเกตว่า หน้าที่ทางไวยากรณ์ของคำว่า “ที่” ทั้ง ๖ ประการข้างต้นมีหน้าที่ทั้งที่เป็น “คำหลัก” หรือคำที่สามารถทำหน้าที่เป็น “ส่วนของประโยค” ตามลำดับในประโยคเริ่ม^{๑๔} ซึ่งในที่นี้ ได้แก่ “ที่” ที่ใช้เป็นคำนาม หมายถึง “แหล่ง” หรือ “ถิ่น” กล่าวคือ “ที่” ที่ใช้เป็นคำนามดังกล่าวสามารถปรากฏเดี่ยวๆ ในประโยคสนทนาได้โดยไม่ต้องปรากฏร่วมกับคำอื่น และ “ที่” ที่ใช้ทำหน้าที่อื่นอีก ๕ ประการทำหน้าที่เป็น “คำไวยากรณ์” หรือคำที่ไม่สามารถทำหน้าที่เป็น “ส่วนของประโยค” ตามลำดับในประโยคเริ่ม แต่จะต้องทำหน้าที่นั้นๆ ร่วมกับคำหลักเสมอ ดังจะเห็นได้จาก “ที่” ที่ใช้เป็นคำลักษณนามจะต้องปรากฏร่วมกับคำนามและคำบอกจำนวน “ที่” ที่ใช้เป็นคำบุพบทเพื่อบอกสถานที่จะต้องปรากฏร่วมกับคำนามที่เป็นชื่อสถานที่ “ที่” ที่ใช้เป็นคำแสดงลำดับที่จะต้องปรากฏร่วมกับคำนามหรือคำกริยาและคำบอกจำนวน “ที่” ที่ใช้เป็นประพันธสรรพนามเพื่อบอกจำกัดของนามวลีจะต้องปรากฏร่วมกับนามวลีในอนุประโยคหลัก และ “ที่” ที่ใช้เป็น “คำแสดงหน่วยเติมเต็ม” จะต้องปรากฏร่วมกับคำนามหรือคำกริยาในอนุประโยคหลัก

การที่ “ที่” ซึ่งเป็นคำหลายหน้าที่ (Polysemes) ในภาษาไทยปัจจุบันสามารถทำหน้าที่เป็นได้ทั้งคำหลักและคำไวยากรณ์นั้น อาจเกิดจากความหมายแก่นของคำเอื้อให้ทำหน้าที่ทางไวยากรณ์ได้หลายอย่าง และยังเป็นปรากฏการณ์ปกติในการใช้คำในภาษาที่คนจะใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่แล้วให้ได้มากที่สุด (เพียรศิริ วงศ์วิมานนท์, ๒๕๔๖, น. ๓๑๒) จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจศึกษาต่อไปว่าความหมายแก่นที่เอื้อให้ “ที่” สามารถทำหน้าที่ทางไวยากรณ์ได้หลายอย่างมีวิวัฒนาการและขั้นตอนอย่างไรบ้างก่อนจะมาเป็น “ที่” คำหลายหน้าที่ในภาษาไทยปัจจุบัน

^{๑๔} หมายถึงประโยคที่ใช้เริ่มบทสนทนาได้ (วิจิตรน ภาณุพงศ์, ๒๕๔๑, น. ๖๙)

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

คณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (๒๕๕๑). *การใช้ภาษาไทย*

๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (๒๕๔๗). "การจำแนกชนิดและหมวดคำในภาษาไทย." *เอกสารประกอบการสอนรายวิชาโครงสร้างประโยคในภาษาไทย (๒๒๐๑๖๒๐) ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. (อัดสำเนา).

_____. (๒๕๔๗). "การวิเคราะห์ประโยคตามแนวไวยากรณ์ต่างๆ." *เอกสารประกอบการสอนรายวิชาโครงสร้างประโยคในภาษาไทย (๒๒๐๑๖๒๐) ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. (อัดสำเนา).

ดุสิตพร ชำนิโชคานต์. (๒๕๑๒). "อนุพยางค์ในภาษาไทย." *วิทยานิพนธ์ปริญญาโท* ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (อัดสำเนา).

นworรณ พันธุเมธา. (๒๕๔๙). *ไวยากรณ์ไทย*. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บรรจบ พันธุเมธา. (๒๕๓๕). *ลักษณะภาษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ประภากรตันพรหมประภากร. (๒๕๓๙). "การแปรและการเปลี่ยนแปลงของคุณาประโยคในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์." *วิทยานิพนธ์ปริญญาโท* ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (อัดสำเนา).

ปราณี กุลละวณิชย์. (๒๕๔๖). "หน่วยที่ ๑๔ การเปลี่ยนแปลงทางภาษา." *เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาภาษาไทย ๓ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช*.

พ. นworรณ [นworรณ พันธุเมธา]. (๒๕๒๐). *การใช้ภาษา*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทการพิมพ์สตรีสารจำกัด.

พรทิพย์ กิจสมบัติ. (๒๕๒๔). "การใช้คำ ที่ ซึ่ง อัน." *วิทยานิพนธ์ปริญญาโท* ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (อัดสำเนา).

เพียรศิริ วงศ์วิมานนท์. (๒๕๔๖). "หน่วยที่ ๑๓ ความหมาย." *เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาภาษาไทย ๓ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช*.

ราชบัณฑิตยสถาน. (๒๕๔๖). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒*. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.

ราตรี ธันวารชร. (๒๕๑๖). "ลักษณะคำไวยากรณ์ในภาษาไทย." *วิทยานิพนธ์ปริญญาโท* ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (อัดสำเนา).

วิจิตรนัฏ ภาณุพงศ์. (๒๕๔๑). *โครงสร้างของภาษาไทย: ระบบไวยากรณ์*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- สังวาลย์ คงจันทร์. (๒๕๔๖). *เอกสารประกอบการสอนรายวิชาการวิวัฒนาการของภาษาไทย* (ท. ๔๐๖) ภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (อัคราณา).
- สุราลีณี สิทธิเกษร. (๒๕๔๔). *เอกสารประกอบการสอนรายวิชาการศึกษารายวิชาภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์*. (ท. ๒๐๑) ภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (อัคราณา).
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ. (๒๕๔๔). *ทฤษฎีไวยากรณ์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุดม วโรตม์ลิขิตดิษฐ์. (๒๕๓๙). *ไวยากรณ์ไทยในภาษาศาสตร์: Thai Reference Grammar*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อุปกิตศิลปสาร, พระยา. (๒๕๑๘). *หลักภาษาไทย: อักษรวิธี วจวิภาค วากยสัมพันธ์ ฉันทลักษณ์*. พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช.

ภาษาอังกฤษ

- Chafe, W.L. (1970). *Meaning and the Structure of Language*. Chicago: University of Chicago Press.
- Ekniyom, Peansiri. (1971). "Relative Clauses in Thai." Ph.D. dissertation, University of Washington.
- Panupong, Vichin. (1970). *Inter-Sentence Relation in Modern Conversation Thai*. Bangkok: Siam Society.
- Sornhiran, Pasinee. (1978). "Transformation Study of Relative Clauses in Thai." Ph.D. dissertation, University of Texas at Austin.